

**RAMOWY PROGRAM
PSYCHOLOGICZNO-
TERAPEUTYCZNY
DLA OSÓB STOSUJĄCYCH
PRZEMOC DOMOWĄ**

**Województwo Kujawsko-Pomorskie
Toruń, 2024 r.**

SPIS TREŚCI:

	Wstęp	3
1.	Definicja przemocy domowej	4
2.	Podstawy prawne ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową	8
3.	Założenia i cele programu	10
4.	Adresaci programu	15
5.	Podmioty realizujące program	16
6.	Zasady realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową	18
7.	Monitoring i ewaluacja	20

Wstęp

W systemie przeciwdziałania przemocy domowej ważnym aspektem jest działanie interdyscyplinarne, które ma w swoim zasięgu nie tylko oddziaływania zmierzające do pomocy osobom doznającym przemocy domowej, ale także jej zapobieganie poprzez działania skierowane wobec osób stosujących przemoc. W tym celu niezbędne jest prowadzenie wszelkich oddziaływań w stosunku do osób stosujących przemoc. Kompleksowe działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej powinny dotyczyć zarówno organizacji pomocy osobom doświadczającym przemocy, działań profilaktycznych w tym zakresie, jak i wszelkich działań mających na celu zatrzymanie zachowań przemocowych u osób stosujących przemoc.

Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową są integralnym elementem kompleksowych działań w zakresie przeciwdziałania przemocy. Przemoc wykracza poza społeczne zasady wzajemnej relacji, godzi w osobistą wolność i godność jednostki, przyczynia się do fizycznej lub psychicznej szkody. Głównym założeniem realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego jest eliminacja zachowań stosowania przemocy, poznanie alternatywnych dla przemocy zachowań a także zatrzymanie przemocy. Oddziaływania w postaci programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc powinny być uzupełniane działaniami interwencyjnymi jak i działaniami profilaktycznymi mającymi na celu zapobieganie wszelkim formom przemocy. Prezentowany ramowy program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową – powinien być spójny z aktualnie obowiązującymi aktami prawnymi dotyczącymi zapobieganiu przemocy domowej (ustawami, rozporządzeniami ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego, ministra ds. zdrowia, uchwałami Rady Ministrów oraz aktami prawa miejscowego – szczególnie aktualnym wojewódzkim programem przeciwdziałania przemocy domowej oraz z diagnozą zrealizowaną na jego potrzeby.

Rozdział 1

Definicja przemocy domowej

Definicja przemocy określona została w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej – w art. 2 ust. 1 (Dz.U. 2024 poz. 424). Zgodnie z nią, pod pojęciem przemocy domowej należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- e) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Ilekroć mówimy o **osobie stosującej przemoc domową** – należy przez to rozumieć pełnoletniego, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. 2024 poz. 424) tj.:

- a) małżonka, także w przypadku gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwa i ich małżonków,
- b) wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- c) rodzeństwa oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- d) osoby pozostającej w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwa i ich małżonków,
- e) osoby pozostającej obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwa i ich małżonków,
- f) osoby wspólnie zamieszkującej i gospodarującej oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwa i ich małżonków,
- g) osoby pozostającej obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkiwania i gospodarowania,
- h) małoletniego – wobec których jest stosowana przemoc domowa.

Przy diagnozowaniu występowania przemocy domowej bierzemy pod uwagę cztery kryteria:

- **nierównowaga sił** – dysproporcja siły gdzie jedna osoba jest silniejsza od pozostałych członków rodziny, osób bliskich i świadomie wykorzystuje swoją przewagę,
- **naruszanie godności i praw** – osoba stosująca przemoc narusza godność innych osób, wykazując zachowania takie jak poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie,
- **intencjonalność** – działania osoby stosującej przemoc są celowe, cel najczęściej stanowi zdobycie kontroli nad innymi, czy też wymuszenie posłuszeństwa,
- **powodowanie cierpienia i szkód** – stosowana przemoc powoduje szkody psychiczne i fizyczne u osób jej doświadczających.

Przemoc a konflikt

Przemoc to wykorzystanie swojej przewagi nad drugim człowiekiem w wymiarze fizycznym, emocjonalnym, ekonomicznym i społecznym. Do przemocy dochodzi wtedy, kiedy osoba silniejsza powoduje szkody i cierpienie u osoby słabszej. Przemoc ma charakter intencjonalny, narusza prawa i dobra osobiste osoby wobec której jest stosowana.

Konflikt to sytuacja, w której występują różnice poglądów w danej sprawie, czemu towarzyszą silne emocje. Konflikty występują w życiu rodzinnym zawodowym i społecznym. Charakteryzują się równowagą sił, gdzie obie strony są zdolne do obrony swoich racji i przekonań. Konflikt nie narusza praw drugiej strony i nie prowadzi do zawłaszczenia władzy i kontroli po jednej stronie. Dialog jest podstawowym sposobem rozwiązywania konfliktu między stronami.

Formy przemocy

Przemoc fizyczna – zamierzone działanie człowieka, zwrócone przeciwko fizyczności drugiego człowieka, niosące ryzyko uszkodzenia ciała, a w szczególności: popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielenie koniecznej pomocy,

Przemoc psychiczna – wszystkie działania zmierzające do poniżenia osoby wobec której stosowana jest przemoc obrażanie, zastraszanie, pozbawianie wiary we własne możliwości, szantaż emocjonalny, „zabawa” uczuciami członka rodziny, zaniedbanie emocjonalne dziecka, alienacja rodzicielska (skala tego zjawiska różnie), manipulacja, a w szczególności: wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp.

Przemoc seksualna – zmuszanie osoby wobec której stosowana jest przemoc do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej wbrew jej woli, a w szczególności: wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych, itp.

Przemoc ekonomiczna – kontrolowanie finansów, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, ograniczanie dostępu do wspólnych pieniędzy, zmuszanie do proszenia o pieniądze, uniemożliwianie dostępu do konta bankowego, intencjonalne powodowanie popadania w spiralę zadłużenia rodziny.

Zaniedbanie – zaniedbanie potrzeb fizycznych (wobec osób bliskich, szczególnie wymagających pomocy w realizacji podstawowych potrzeb – najczęściej ofiarą zaniedbań padają dzieci oraz osoby starsze i niepełnosprawne poprzez zaniedbanie podstawowych potrzeb, opuszczenie dziecka bez zapewnienia bezpiecznych i odpowiednich warunków do rozwoju tj. „sieroctwo społeczne”, zaniechanie obowiązku opieki wobec osoby starszej) itp.

W większości przypadków występowania przemocy, można zauważyć tendencję do występowania kilku form przemocy jednocześnie.

Przyczyny stosowania przemocy

Występowaniu przemocy domowej sprzyjają najczęściej takie czynniki ryzyka jak:

- **obniżona sprawność psychiczna i fizyczna** – osoba wobec której stosowana jest przemoc domowa jeśli choruje, jest osobą starszą czy niepełnosprawną może zostać przez osobę stosującą przemoc zdominowana z uwagi na poczucie przewagi i przekonanie że z uwagi na swój stan zdrowia jest zależna od rodziny lub opiekunów,
- **wzorce zachowań przemocowych** – twórca koncepcji stylów przywiązania, John Bowlby wskazuje, że relacja dziecka z rodzicem stanowi podstawowy element rozwoju psychospołecznego (J. Bowlby – Przywiązanie, 2007). Jeśli rodzic odrzuca dziecko, ignoruje jego potrzeby, konsekwencją takiej postawy jest narastająca złość, która kształtuje stały określony wzorzec zachowania dziecka. Dziecko dostrzega świat zewnętrzny jako wrogi i niebezpieczny, w którym trzeba walczyć, aby osiągnąć swoje potrzeby. Osoba taka może w życiu dorosłym łatwo wpadać w gniew i eskalować zachowania agresywne,
- **normy społeczne i kulturowe** – życie w środowisku osób, u których nadal przeważają przekonania np. o dominacji mężczyzny nad kobietą czy rodzica nad dzieckiem, prowadzi do społecznego przyzwolenia na przemoc i podtrzymywania stereotypu autorytarnego modelu rodziny,
- **nadużywanie alkoholu** – alkohol poprzez obniżenie kontroli zachowań może przyczynić się do stosowania przemocy. Zniekształcenia poznawcze oraz zniekształcona interpretacja zachowań innych osób mogą prowadzić do

nieprawdziwych wniosków i przekonań a tym samym zakończyć się agresją i złością. Stosowanie przemocy nie jest tożsame z występowaniem problemu alkoholowego, jednak statystyki nadal wskazują na wysoką korelację obu tych okoliczności,

- **trudności ekonomiczne** – czynnikiem, który zwiększa poziom stresu i może prowadzić do eskalacji przemocy jest zła kondycja finansowa rodziny, czy osób wspólnie gospodarujących. Pochodnymi tego problemu mogą być problemy długotrwałego bezrobocia, utrata środków materialnych czy finansowych, problemy zdrowotne, które mogą współwystępować, nawarstwiać się i przy trudnościach w ich rozwiązaniu prowadzić do zachowań przemocowych,
- **osobowość osoby stosującej przemoc** – brak lub obniżony poziom adekwatnego poczucia winy oraz brak lub osłabiona kontrola impulsów to czynniki ryzyka stosowania przemocy tkwiące w osobowości osoby stosującej przemoc.

Warto podkreślić, że nie ma jednej przyczyny, która prowadzi do stosowania przemocy domowej. Etiologia występowania przemocy rozpatrywana jest w aspekcie psychologicznym, kulturowym i społecznym.

Rozdział 2

Podstawy prawne ramowego programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową

Rozdział drugi Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), poświęcony „Wolnościom, Prawom i Obowiązkom Człowieka i Obywatela”, reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne.

Odzwierciedlanie tych zasad odnajdujemy w aktach prawnych wskazanych poniżej, stanowiących podstawę ramowego programu:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. 2024 r., poz. 424),
2. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy (Dz.U. 2023 r. poz.1166),
3. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej (Dz.U. 2023 r. poz.1165),
4. Rozporządzenie Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia o zgłoszeniu się do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową lub w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wzoru zaświadczenia o ukończeniu tych programów, a także wzorów pouczeń w związku z uczestnictwem osób stosujących przemoc domową w tych programach (Dz.U. 2023 r. poz. 1164),
5. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta.” (Dz.U. 2023 r. poz. 1860),
6. Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024-2030, przyjęty Uchwałą nr 205 Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2023 roku (Monitor Polski z dnia 15 listopada 2023 r., poz. 1232),
7. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2023 r. poz.901),
8. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151),
9. Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550),
10. Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1266),

11. Ustawa z dnia z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2024 r. poz. 145),
12. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17),
13. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 37),
14. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2023 r. poz. 127),
15. Umowa międzynarodowa z dnia 11 maja 2011 r. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (weszła w życie 1 sierpnia 2015 roku, Dz.U. z 2015 r. poz. 961, z późn. zm.),
16. Ustawa z dnia 20 stycznia 2021. Zmiana zakresu obowiązywania Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 149),
17. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2023 r. poz. 571).

Sankcje jakie przewiduje kodeks karny dla osób stosujących przemoc zapisane są w artykułach:

- art. 207 kk – znęcanie się,
- art. 156 kk – ciężki uszczerbek na zdrowiu,
- art.157 kk – średni i lekki uszczerbek na zdrowiu,
- art. 190 kk – stosowanie gróźb karalnych,
- art. 191 kk – zmuszanie do określonego zachowania oraz utrudnianie korzystania z lokalu mieszkalnego,
- art. 197 kk – zgwałcenie i wymuszanie do czynności seksualnych.

Sankcje karne jakie przewiduje kodeks karny dla osób stosujących przemoc domową odnoszą się do odpowiedzialności za popełniony czyn, aby osoba stosująca przemoc mogła wnieść konstruktywne zmiany do swojego życia – niezbędna jest edukacja oraz korygowanie zachowań.

Odziaływania psychologiczno-terapeutyczne realizowane są w kierunku zmian postaw i zachowań osób stosujących przemoc i mają na celu zaprzestanie stosowania przemocy domowej.

Rozdział 3

Założenia i cele programu

CELE PROGRAMU

Cele oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc domową:

Cel główny: **zatrzymanie przemocy domowej.**

Cele szczegółowe:

1. Powstrzymanie stosowania przemocy przez osobę stosującą przemoc domową.
2. Rozwijanie umiejętności samokontroli.
3. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów bez użycia przemocy.
4. Zmiana zachowań przemocowych na konstruktywne z poszanowaniem praw i uczuć innych.
5. Uzyskanie informacji i umiejętności rozpoznawania mechanizmów przemocy.
6. Zwiększenie kompetencji w zakresie stosowania alternatywnych do przemocy zachowań konstruktywnych.
7. Nabycie umiejętności reagowania bez przemocy w sytuacjach konfliktowych i stresujących.
8. Kształtowanie umiejętności wychowawczych w relacji z dzieckiem bez użycia przemocy.
9. Uzyskanie informacji o możliwości korzystania z działań pomocowych, interwencyjnych, prawnych, psychologicznych itp.
10. Opracowanie własnego planu bezpieczeństwa .

ZAŁOŻENIA PROGRAMU

1. Najważniejszym założeniem podejmowanych wobec osoby stosującej przemoc wszelkich działań, w tym oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych – powinno być uzyskanie bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy domowej.
2. Istotne jest aby realizowane programy psychologiczno-terapeutyczne przyczyniały się do konstruktywnych zmian u sprawcy przemocy domowej – w zachowaniu, przekonaniach dotyczących funkcjonowania bliskich, a także w kwestii odpowiedzialności za własne czyny.
3. Realizatorzy programów psychologiczno-terapeutycznych powinni posługiwać się wysokimi standardami opartymi o zasady i normy etyczne jak i aktualną wiedzę i badania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

4. Standard prowadzenia programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową obejmuje:
 - 1) wzbudzenie motywacji wewnętrznej do zmiany zachowania przez analizę przyczyn postępowania i wgląd w mechanizmy własnych zachowań,
 - 2) zdobycie lub poszerzenie wiedzy i umiejętności powstrzymywania się od zachowań przemocowych,
 - 3) nabycie umiejętności służących rozwiązywaniu problemów i konfliktów bez użycia przemocy,
 - 4) nabycie i kształtowanie umiejętności prospołecznych, w tym: asertywności, empatii, rozpoznawania, nazywania i wyrażania emocji, radzenia sobie w sytuacjach trudnych i konfliktowych, w tym radzenia sobie ze stresem, lękiem i złością,
 - 5) poszerzanie samoświadomości, zwłaszcza w kontekście własnych zasobów oraz ograniczeń i negatywnych stereotypów funkcjonowania w relacjach rodzinnych,
 - 6) nabycie i doskonalenie umiejętności wychowawczych i rodzinnych opartych na wychowaniu bez przemocy,
 - 7) rozwój umiejętności związanych z budowaniem relacji rodzinnych i partnerskich,
 - 8) pogłębianie wiedzy na temat wpływu przemocy na relacje społeczne i sposobów jej przeciwdziałania,
 - 9) diagnozowanie potrzeb i nabywanie umiejętności dobierania prawidłowych strategii w ich zaspokajaniu,
 - 10) wzmacnianie postawy odpowiedzialności wobec siebie i innych.
5. Zajęcia dla osób stosujących przemoc domową, nie mogą być prowadzone w tych samych miejscach, w których realizowane są programy dla osób doświadczających przemoc.
6. W programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową mogą uczestniczyć osoby uzależnione od alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych po zakończonym programie psychoterapii uzależnień.
7. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową prowadzi się w formie spotkań indywidualnych i grupowych.
8. W trakcie programu psychologiczno-terapeutycznego poszczególne formy spotkań mogą być stosowane przemiennie, tak aby w największym stopniu zindywidualizować i dostosować oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne do potrzeb osób stosujących przemoc domową.
9. W szczególnie uzasadnionych przypadkach programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą być prowadzone z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiających porozumiewanie.

Wyznaczone cele dotyczące osób stosujących przemoc mogą być osiągnięte poprzez następujące działania:

Lp.	DZIAŁANIE	REALIZATOR
DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE ORAZ INFORMACYJNO-EDUKACYJNE		
1.	Ewidencjonowanie instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które na terenie powiatu realizują wszelkie działania adresowane do osób stosujących przemoc domową	JST szczebla powiatowego
2.	Przesyłanie informatorów zawierających aktualne bazy teleadresowe z danego powiatu (tj. instytucji rządowych i samorządowych, podmiotów i NGO realizujące działania adresowane do osób stosujących przemoc), właściwym miejscowo prezesom sądów rejonowych, prokuratorom rejonowym, komendantom powiatowym/miejskim Policji, komendantom oddziałów Żandarmerii Wojskowej oraz wchodzącym w obręb powiatu gminom	JST szczebla powiatowego
3.	Rozpowszechnianie informatorów (zawierających aktualne bazy teleadresowe instytucji, podmiotów i NGO realizujących działania wobec osób stosujących przemoc) przez: sądy rejonowe, prokuratury rejonowe, miejskie/powiatowe komendy Policji, oddziały żandarmerii wojskowej, gminy w podległych im pionach organizacyjnych	JST szczebla gminnego i powiatowego
DZIAŁANIA INTERWENCYJNE		
1.	Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc domową, w tym w ramach procedury „Niebieskie Karty”.	GKRPA, podmioty i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w ramach zespołów interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych
2.	Działanie i współpraca służb w zakresie monitorowania zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy domowej, w tym wymiana informacji między nimi	GKRPA, podmioty i organizacje działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w ramach zespołów

		interdyscyplinarnych lub grup diagnostyczno-pomocowych
3.	Ochrona osoby doznającej przemocy domowej przed dalszym krzywdzeniem poprzez uniemożliwienie osobie stosującej przemoc domową korzystania ze wspólnie zajmowanego mieszkania z osobą doznającą przemocy domowej oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby doznającej przemocy domowej zgodnie z przepisami: ustawy o Policji, ustawy o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych, Kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej	Minister Sprawiedliwości, Minister Obrony Narodowej, Prokurator Generalny, Policja, jednostki organizacyjne Żandarmerii Wojskowej, jednostki prokuratury, zespoły kuratorskiej służby sądowej
4.	Opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową w warunkach wolnościowych i w jednostkach penitencjarnych	JST – szczebel powiatowy, Centralny Zarząd Służby Więziennej, NGO
5.	Zapewnienie dostępu do programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych w każdym powiecie przez całoroczną dostępność miejsc w realizowanych programach	JST – szczebel powiatowy
6.	Opracowanie i realizacja programów edukacyjnych lub/i wspierających dla osób stosujących przemoc domową, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny	JST – szczebel powiatowy i gminny we współpracy z organizacjami pozarządowymi i różnymi podmiotami działającymi w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej
DZIAŁANIA EWALUACYJNE I MONITORUJĄCE		
1.	Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc domową w programach korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową	JST – szczebel powiatowy, minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego
2.	Badanie skuteczności programów korekcyjno-edukacyjnych oraz psychologiczno-terapeutycznych kierowanych do osób stosujących przemoc domową przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego	JST – szczebel powiatowy

	<p>Monitorowanie orzecznictwa sądów powszechnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w zakresie prawa karnego, w odniesieniu do kar, środków karnych, probacyjnych i innych działań, wobec osób stosujących przemoc domową, - w zakresie prawa rodzinnego i opiekuńczego w przedmiocie władzy rodzicielskiej, - w zakresie prawa cywilnego w przedmiocie zobowiązania osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazania zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia 	<p>Minister Sprawiedliwości, sądy powszechne</p>
<p>DZIAŁANIA EDUKACYJNO-SZKOLENIOWE DLA KADR ZAANGAŻOWANYCH W PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY DOMOWEJ</p>		
1.	<p>Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami stosującymi przemoc domową, w formie m.in. superwizji, coachingu, doradztwa, grup wsparcia</p>	<p>JST – szczebel wojewódzki, powiatowy i gminny</p>

Rozdział 4

Adresaci programu

Założone cele i działania zaplanowane do realizacji programu psychologiczno-terapeutycznego mają głównie za zadanie zmianę w zakresie zachowań i postaw osób stosujących przemoc wobec bliskich.

Adresatami programu są:

1. Osoby stosujące przemoc domową – zobowiązane przez sąd do udziału w zajęciach, wobec których sąd zawiesił warunkowo wykonanie kary i zobowiązał je do uczestnictwa w programie psychologiczno-terapeutycznym.
2. Osoby skazane za czyny z użyciem przemocy domowej, odbywający karę pozbawienia wolności w zakładach karnych.
3. Uczestnicy, którzy chcą wziąć udział w programie z własnej inicjatywy, na skutek obserwacji u siebie zmian zachowań i konsekwencji jakie w związku z tym pojawiły się w ich życiu.
4. Osoby stosujące przemoc domową, po skierowaniu przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Na osoby wymienione w pkt. 4, ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej nakłada następujące obowiązki – osoby te powinny:

- zgłosić się do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o zgłoszeniu się do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, w terminach określonych w przepisach ustawy,
- ukończyć programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową w terminach określonych przez podmiot realizujący te programy,
- dostarczyć grupie diagnostyczno-pomocowej zaświadczenie o ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc domową.

Wszystkie osoby stosujące przemoc domową – skierowane przez zespoły interdyscyplinarne jak i zgłaszające się dobrowolnie lub w innym trybie (m.in. przez kuratora), zdefiniowane w art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, powinny mieć równy dostęp do udziału w programach.

Rozdział 5

Podmioty realizujące program

Organy administracji rządowej i samorządowej oraz organizacje pozarządowe działają na zasadzie wzajemnej współpracy wobec zjawiska przemocy domowej. Obowiązek ten wynika z przepisu art. 9 ust 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej, zgodnie z którym organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy domowej. Z kolei przepis art. 9a ust.1 stanowi, iż gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym, który jest powoływany przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta.

Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy domowej, w tym:

- 1) opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej,
- 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 4) tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

- 1) opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej,
- 2) opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą domową,
- 3) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach wsparcia,
- 4) zapewnienie osobom doznającym przemocy domowej miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

- 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej,

- 2) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową,
- 3) opracowywanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- 4) wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach, o których mowa w pkt 2 i 3, oraz o ich ukończeniu.

Stworzenie systemu przeciwdziałania przemocy domowej opartego na współpracy różnych podmiotów ma na celu zwiększenie efektywności działań zmierzających do niwelowania tego niepożądanego zjawiska.

W ramach tego systemu, zgodnie z przytoczonymi powyżej przepisami odpowiedzialność za realizację oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych spoczywa na samorządzie powiatowym, który zapewnia stronę organizacyjną oraz merytoryczną (realizatorów posiadających odpowiednie kwalifikacje). Wskazana jest również ścisła współpraca z zespołami interdyscyplinarnymi działającymi w gminach z terenu danego powiatu w celu dostosowania oferty realizowanych oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych do liczby osób kierowanych przez zespoły interdyscyplinarne do uczestnictwa w oddziaływaniach.

Zakres oddziaływań skierowanych do osób stosujących przemoc to:

- interwencja wobec osób stosujących przemoc (odpowiednie instytucje, zespoły etc.),
- oddziaływania korekcyjno- edukacyjnych wobec sprawców,
- programy terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową,
- zwiększenie dostępności usług terapeutycznych w zakresie profilaktyki uzależnień,
- rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe,
- wypracowanie zasad współpracy pomiędzy tymi instytucjami i podmiotami oraz organizacjami pozarządowymi,
- realizowanie wobec osób stosujących przemoc domową programów korekcyjno-edukacyjnych, zmierzających do zaprzestania przemocy,
- realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową zmierzających do zmiany wzorców zachowań agresywnych.

Opracowując program psychologiczno-terapeutyczny, dla osób stosujących przemoc domową należy uwzględnić dane socjodemograficzne wskazanego regionu – problemy i potrzeby tam istniejące. Możliwość działań pomocowych w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej w mniejszych miejscowościach może być zupełnie inna niż w dużym mieście, dlatego też rodzaj i rozmiar udzielanej pomocy musi być dostosowany do potrzeb danego regionu.

Program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc domową powinien być oparty o dane zebrane w ramach przeprowadzonej diagnozy społecznej, uwzględniającej rozmiar zjawiska przemocy oraz sytuację psychospołeczną osób stosujących przemoc domową na danym terenie, zgodnie z podziałem administracyjnym (województwa, powiaty, gminy).

Rozdział 6

Zasady realizacji programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową

Bezpośrednimi realizatorami programów psychologiczno-terapeutycznych mogą być pracownicy ops-ów, organizacje pozarządowe, osoby prowadzące działalność gospodarczą itp., którzy uzyskają z Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie zlecenie na realizację oddziaływań.

Kandydaci do prowadzenia zajęć w ramach programu powinni posiadać wykształcenie i kwalifikacje zgodne z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy

Osoby, które prowadzą programy psychologiczno-terapeutyczne powinny spełniać następujące warunki:

1. posiadać wykształcenie wyższe na kierunku pedagogika lub resocjalizacja, uzupełnione studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, lub
2. posiadać tytuł zawodowy magistra na kierunku psychologia lub pedagogika lub na, uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, kierunku resocjalizacja, lub
3. być terapeutami lub psychoterapeutami.
4. Osoby, o których mowa pkt 1, są obowiązane posiadać udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach lub innych podmiotach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej.
5. Programy psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc domową mogą również prowadzić osoby posiadające udokumentowane prowadzenie co najmniej pięciu edycji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Realizacja i prowadzenie programów psychologiczno-terapeutycznych

1. Program psychologiczno-terapeutyczny dedykowany jest osobom, które mają już świadomość problemu stosowania przemocy i wykazują gotowość udziału.
2. Zajęcia mogą być prowadzone przez jednego trenera.
3. Realizacja programu powinna przebiegać w zależności od specyfiki uczestników, w tym szczególnie zależności od zdiagnozowanych czynników wpływających dotychczas i aktualnie na relacje w rodzinie uczestników, poziomu samoświadomości i motywacji uczestników do pracy nad sobą, liczby osób gotowych do podjęcia pogłębionej pracy nad sobą w programie.

4. Program powinien być realizowany w formie spotkań indywidualnych lub grupowych, może być prowadzony naprzemiennie.
5. W programie mogą uczestniczyć zarówno kobiety jak i mężczyźni.
6. Program w szczególnych przypadkach może być prowadzony hybrydowo (z pomocą komunikatorów elektronicznych).

Województwo kujawsko-komorskie podjęło działania w celu zwiększenia dostępności do oddziaływań psychologiczno- terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową – uchwałą nr 45/1873/21 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 17 listopada 2021r. został przyjęty *Program psychologiczno-terapeutyczny „Ku mocy”*.

Wspomniany program, autorstwa pani Katarzyny Łęgowskiej, jest konkretnym narzędziem pracy z osobami stosującymi przemoc domową. Majątkowe prawa autorskie do programu posiada województwo kujawsko-pomorskie, które na wniosek władz powiatu może udzielić licencji do jego używania.

Do realizacji oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych w województwie kujawsko-pomorskim dopuszcza się również realizację innych programów, które spełniając wymagania wynikające z Rozporządzenia Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową oraz wymagań kwalifikacyjnych wobec osób prowadzących te programy.

Zadanie realizowania oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową, jest zadaniem z zakresu administracji rządowej zleconym samorządowi powiatowemu i finansowane jest z budżetu państwa, w wysokości wynikającej z Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej i podziału dokonywanego przez MRIPS na poszczególne województwa. Środki finansowe przyznawane są w formie dotacji przekazywanej na wniosek powiatu.

Samodzielny Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej, funkcjonujący w strukturze organizacyjnej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego opracował **Zasady organizacji programów psychologiczno-terapeutycznych, zgodnie z aktualnymi zaleceniami dotyczące organizacji i finansowania programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową w województwie kujawsko-pomorskim**. Wspomniane zasady w sposób szczegółowy opisują procedurę uzyskania dotacji i organizacji oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych. O udostępnienie Zasad należy zwrócić się do Wydziału Polityki Społecznej, Kujawsko Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy.

Rozdział 7

Monitoring i ewaluacja

Zasadność i efektywność programu psychologiczno-terapeutycznego wobec osób stosujących przemoc domową możemy określić poprzez bieżące monitorowanie i ewaluację realizacji programu przez cały okres jego trwania. Niezbędne jest także dokonanie ewaluacji programu poprzez badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych kierowanych do osób stosujących przemoc domową przez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego .

Należy wskazać podmiot za to odpowiedzialny, sposób udokumentowania monitorowania i ewaluacji oraz rezultatów tych czynności. Istnieje więc potrzeba jasnego określenia konkretnych rezultatów programu. Warto zwrócić uwagę na:

- uczestnictwo w programie,
- ilość osób, wobec których grupa diagnostyczno-pomocowa wnioskuje do zespołu interdyscyplinarnego o wydanie skierowania do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, które zostały skierowane przez zespół interdyscyplinarny do uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, które przystąpiły do programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, które ukończyły programy psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, które uporczywie uchylały się od uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, wobec których zastosowano karę grzywny w związku z uporczywym uchylaniem się od uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- liczbę osób, wobec których zastosowano karę ograniczenia wolności w związku z uporczywym uchylaniem się od uczestnictwa w programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową,
- zmianę zachowań – czy w trakcie kolejnych spotkań uczestnik zmieniał swoje zachowania na bardziej konstruktywne, korzystał z proponowanych w trakcie grupy rozwiązań,
- ocenę jakości przeprowadzonych zajęć – sposób prowadzenia, osobista korzyść z uczestnictwa w programie, przydatność informacji,

- liczbę osób stosujących przemoc domową, które po ukończeniu programu psychologiczno-terapeutycznego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy domowej.

Opracowanie Programu :

Katarzyna Łęgowska